

К. В. ПЛОСКИЙ

Kostyantyn V. Ploskiy

УЧАСТЬ МОЛОДІ У РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Демократія – це така річ, яка гарантує,
що нами керуватимуть не краще,
ніж ми на це заслуговуємо

Бернард Шоу

Abstract. The importance of youth involvement into the development of local self regulating system in Ukraine, active part in the life of community and regional civil initiatives are proved, analysis of European experience for providing participation of youth in development of local and regional democracy.

Утвердження української правової держави, розвиток громадянського суспільства нерозривно пов'язані зі становленням місцевої демократії, яка повною мірою може реалізуватися лише зі становленням місцевого самоврядування, розвитком громадської ініціативи на місцевому рівні.

У Посланні Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки» наголошується, що важливим напрямом нового етапу адміністративної реформи є делегування управлінських функцій згори донизу та всебічний розвиток місцевого самоврядування [1, с. 26].

Повноцінний розвиток місцевого самоврядування неможливий без широкого залучення громадян, в тому

числі й молодого покоління, до процесів формування стратегії розвитку місцевих громад, участі їх у формуванні та роботі органів місцевого самоврядування, становленні інституцій громадянського суспільства на місцевому рівні.

Цьому розвитку, зокрема, сприяє стратегічний курс Українського Уряду, Президента України щодо розробки та впровадження реальних механізмів залучення громадян до управління державними справами. Так, відповідно до Указу Президента України № 683/2002 від 1 серпня 2002 року «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» забезпечення відкритості формування та реалізації стабільної та зрозумілої громадянам економічної та соціальної політики держави визначено пріори-

тетним завданням Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади [9].

Проблемам становлення місцевої демократії, місцевого самоврядування в Україні, наближення їх до європейських стандартів присвячено чимало наукових праць. Зокрема можна відзначити роботи О. Іщенко, В. Кампо, В. Лугового, М. Пухтинського, В. Тихонова, В. Князева, В. Толкованова, В. Кравченко, М. Байруматова, у яких розкрито основні теоретичні положення нормативно-правового супроводу розвитку місцевої демократії, зміцнення її фінансово-економічної самостійності, взаємодії різних рівнів місцевого самоврядування, взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, інтелектуально-кадрового забезпечення, розробки та впровадження програм регіонального та місцевого розвитку, міжсекторної взаємодії та залучення представників громади до розв'язання місцевих проблем тощо.

Проблемам формування та реалізації молодіжної політики, участі молоді, молодіжних об'єднань у процесах державотворення, розвитку громадянського суспільства присвячено праці видатних українських вчених М. Головатого, В. Головенька, В. Куліка, М. Пірен, М. Перепелиці, В. Ребкало, в яких автори в цілому дослідили проблему формування та реалізації молодіжної політики, питання професійної соціалізації молодого покоління.

Недостатньо дослідженими на сьогодні залишаються питання щодо методів та форм участі молодих громадян у розвитку місцевої демократії, зокрема дієвого залучення молодіжних об'єднань до розв'язання про-

блем місцевих громад, їх співпраці з органами місцевого самоврядування, підготовки до роботи та професійне зростання молоді в місцевих органах влади, її участі у виборчих процесах.

У контексті нашого дослідження цікавим є аналіз досвіду запровадження механізмів участі молоді у житті своєї громади в Україні щодо таких аспектів: робота в органах місцевого самоврядування; участь у діяльності інститутів громадянського суспільства на місцевому рівні (громадські організації, місцеві осередки партій); громадська активність (участь у місцевих виборах, місцевих ініціативах); співпраця молоді з владними інститутами на місцевому рівні та участь в ухваленні рішень.

* * *

Важливість залучення молоді до розвитку місцевої демократії, становлення системи місцевого самоврядування, активної участі у житті громади та місцевих громадських ініціативах обумовлена такими чинниками:

— молодь здатна внести інноваційні, нестандартні підходи до вирішення проблем місцевих громад, сприяти запровадженню новітніх інформаційних, управлінських технологій у місцевому самоврядуванні;

— молодь є доволі великою групою громадян. На сьогодні в Україні молодь віком від 14 до 28 років становить близько 11 млн осіб. Тому важливим є врахування її потреб, бачення проблем місцевого розвитку, що може значною мірою здійснюватися через різні форми її активної участі.

— майбутнє місцевої демократії та сталий розвиток громад значною мірою залежить від того, наскільки сьогодні молоді фахівці будуть спроможні

сприйняти накопичений управлінський досвід та, враховуючи європейські стандарти, здійснювати управління процесами місцевого розвитку.

* * *

У зв'язку з узятим Україною курсом на запровадження європейських стандартів, у тому числі і щодо участі громадян в управлінні публічними справами, важливим є аналіз європейського досвіду забезпечення участі молоді у розвитку місцевої та регіональної демократії.

Однією з перших заяв, зробленою під егідою Ради Європи, була Європейська Хартія участі молоді у муніципальному та регіональному житті, ухвалена 1992 р. Постійною конференцією Конгресу місцевих та регіональних влад Європи. У першій частині Хартії сформульовано керівні принципи секторальної молодіжної політики, такі як сприяння зайнятості серед молоді, профілактичні заходи у соціальній сфері та галузі охорони здоров'я, забезпечення молодим людям доступу до інформаційних центрів та баз даних та сприяння рівноправній участі молодих жінок та чоловіків у житті суспільства. У другій частині Хартії перераховуються інституціональні структури, які необхідні, аби забезпечити участь молоді на регіональному рівні. Рекомендується, наприклад, створювати молодіжні ради, що складаються з обраних однолітками молодих людей [5, с. 110–120].

У 1996 р. Рада Європи прийняла Рекомендацію №1286, де у статті 8 участь дітей та молоді у житті суспільства розглядається як один зі шляхів реалізації прав, закладених у Конвенції про права дитини. У Рекомендації міститься заклик до того, щоб

«думка дітей враховувалась під час прийняття усіх рішень, що їх стосуються, щоб їм забезпечувалася можливість активно, відповідально та у формі, що відповідає їх можливостям, брати участь у житті суспільства на всіх рівнях – у сім'ї, місцевих громадах, школі та інших закладах, у судових слуханнях та в управлінні країною, а також, щоб вчити дітей бути відповідальними громадянами, заохочувати їх інтерес до суспільного життя та переглядати вікові обмеження про участь молодих людей у виборах».

У 1997 р. Рада Європи ухвалила Рекомендацію № R (97) 3 про участь молоді у розбудові майбутнього громадянського суспільства. В ній міститься заклик до урядів держав – членів Ради розвивати співробітництво між молодіжними організаціями та органами влади на національному, регіональному та місцевому рівнях, заохочувати молодих людей до участі у добродійній суспільній службі, сприяти співпраці між молодими людьми та місцевими і загальнодержавними молодіжними структурами в країнах Центральної та Східної Європи в рамках європейських програм, що діють [6, с.120].

Необхідно зазначити, що європейські політики та інституції послідовно приділяють належну увагу тому, аби участь громадян у житті місцевих громад, розвитку місцевої демократії дедалі зростала.

Так, у проекті Конституції Європи, обговорення якої почалося 2003 р., у розділі «Громадянські права» закріплено право голосувати та балотуватися на місцевих виборах кожному громадянину Європейського Союзу в країні, де він на цей момент проживає, на таких самих умовах, як і громадяни цієї країни [4, с. 57]. Також в зазначеному про-

екті закріплено принцип «демократії участі», «патисипативної демократії», який передбачає відкритість, наявність діалогу владних інститутів з суспільними асоціаціями та громадянським суспільством [4, с. 40].

Цього самого 2003 р. на Десятій конференції Конгресу місцевих та регіональних влад Європи було ухвалено нову редакцію Європейської Хартії участі молоді у муніципальному та регіональному житті (прийнята 1992 р.), яка станом на початок 2004 р. ще не була затвердженою Комітетом Міністрів Ради Європи.

У новій редакції Хартії збільшено кількість розділів, а до наявних розділів «Напрямки політики» та «Організаційна основа участі молоді у місцевому та регіональному житті» додано розділ «Механізми участі молоді». У першій частині зазначеного документа «Напрями політики» розширено напрями політики, що їх зобов'язуються розвивати муніципалітети та регіони, й додано такі важливі напрями, як боротьба з насильством та злочинністю, запобігання дискримінації, сексуальне виховання, права освіта та участь у законотворенні.

У новому розділі «Механізми участі молоді» визначено, що для досягнення реальної участі молоді у місцевому та регіональному житті необхідно розвивати такі механізми, як освіта молоді з питань участі, інформування молодих громадян, запровадження інформаційних та комунікаційних технологій, просування молодіжних засобів масової інформації, підтримка молодіжного волонтерського руху, молодіжних організацій та різноманітних ініціатив, залучення молоді до діяльності недержавних інституцій та політичних партій.

Також деталізовано частину «Організаційні основи участі молоді у місцевому та регіональному житті», в якій розкриваються завдання діяльності молодіжних рад, парламентів, форумів, підкреслюється важливість ресурсної та організаційної підтримки діяльності зазначених молодіжних структур [10].

* * *

Розглянемо *досвід запровадження механізмів участі молоді у муніципальному та регіональному житті України*.

По-перше, проаналізуємо такий важливий аспект участі молоді, як її **робота в органах місцевого самоврядування**, а саме в представницьких (місцевих радах) та виконавчих структурах.

На сьогодні в Україні функціонує 12 104 місцеві ради [12, с. 4]. У 1994 р. під час перших повноцінних виборів до органів місцевого самоврядування та Верховної Ради України було обрано (без врахування даних по АР Крим) 162 445 депутатів, із них депутати віком до 30 років становили 9,4% [3, с.167–168]. Такі пропорції у представництві молоді у місцевих радах залишалися в цілому незмінними протягом наступних виборів 1998, 2002 рр.

Реальному збільшенню такого представництва сприяє розвиток програм молодіжних громадських організацій щодо підготовки молодих кандидатів для участі у місцевих виборах.

Одним з успішних прикладів реалізації таких програм є діяльність Центру політичної освіти. У вересні-грудні 2001 р. Центр реалізував проект «Молодь у виборах», у рамках якого 293 молодих громадсько-політичних активісти, які планували брати активну участь у виборах -2002, стали учасниками ше-

сти семінарів. Основні чинники успішної виборчої кампанії, побудова коаліцій та партнерська робота, етика політичної діяльності — основні теми, які розглядалися на семінарах [8, с.4]. З 293 учасників семінарів «Молодь у виборах» 123 особи брали активну участь у виборах 2002 р.: 52 особи як кандидати в депутати; 21 особа як спостерігачі; 32 особи як члени виборчого штабу; 8 осіб як агітатори; 8 осіб як члени ДВК; 16 осіб стали депутатами.

Ще одним важливим завданням зміцнення молодіжного кадрового потенціалу представницьких органів місцевого самоврядування є підвищення фахового рівня молодих депутатів, переважна кількість яких обирається депутатами місцевих рад вперше.

Так, Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Асоціація молодих депутатів України» протягом 1999—2000 рр. проводила серію семінарів у регіонах України для молодих депутатів місцевих рад «Рада і депутати. Робота в ім'я громади». На семінарах розглядалися теми, які стосуються повноважень та відповідальності депутатів, планування роботи, їхньої ролі у розвитку громад. За оцінками учасників та експертів таке навчання значно сприяло підвищенню фахового рівня молодих депутатів [16, с. 4—11].

Важливим напрямом участі молоді в політиці є її залучення до роботи у виконавчих структурах органів місцевого самоврядування. На сьогодні в органах місцевого самоврядування зосереджено близько 68 тис. посадових осіб [2, с. 54], серед яких близько 23% — віком до 30 років.

Успішним у цьому сенсі є досвід роботи Спілки молодих державних службовців України, яка була створена 2000 р. і одним із головних завдань

якої є формування нової високопрофесійної еліти державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Основними завданнями Спілки є:

- сприяння розвитку системи державної служби, служби в органах місцевого самоврядування в Україні;

- надання методичної, інформаційної підтримки молодим державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування;

- просвіта молоді з питань державного управління й місцевого самоврядування, її підготовка та залучення до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування;

- сприяння європейській інтеграції України та розвиток міжнародних контактів серед молодих державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

За активної участі Спілки було розроблено та затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1444 Програму підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання.

Протягом 2002—2003 рр. такі Регіональні програми було затверджено в більшості областей України.

По-друге, **дієвим інструментом впливу молодих громадян на розвиток своєї громади є їх участь у діяльності інститутів громадянського суспільства на місцевому рівні, зокрема громадських та профспілкових організацій, місцевих осередків політичних партій тощо.**

Сьогодні в Україні, за різними оцінками, існує близько 40 000 зареєстрованих недержавних організацій, однак їх представники зазначають, що

лише близько 10% організацій можна вважати активними і до певної міри ефективними у своїй діяльності [18, с. 2]. Щодо статусу громадських організацій, то дослідники визначають, що близько 95% загальної їх кількості мають статус місцевих, 4% – всеукраїнський та 1% – міжнародний [19, с. 7]. А близько 8% організацій – вивчають і розв'язують проблеми молоді [20, с. 6].

Нескладна арифметика доводить, що таким чином на регіональному та місцевому рівнях у кожній області України діє близько десятка громадських об'єднань, які реально опікуються проблемами молоді й достатньо ефективно залучають молодь до їх розв'язання, зокрема, на місцевому рівні. Очевидно, що така кількість реально діючих громадських об'єднань молоді замала.

Щодо участі молоді у діяльності політичних партій на місцевому рівні, то можна констатувати, що в умовах нерозвиненості української партійної системи, коли кількість громадян, які перебувають у партійних лавах, становить всього декілька відсотків, чисельність та вплив молоді на місцевий розвиток через участь у діяльності партій є незначними.

З огляду на це, актуальності набувають різноманітні ініціативи, спрямовані на активізацію участі молоді у молодіжних організаціях, місцевих осередках партій. Одним із цікавих проєктів молодіжних організацій є проєкт «Українська школа молодого політика», що його реалізує Житомирський обласний центр молодіжних ініціатив спільно з Чернігівською молодіжною організацією «Молодь ХХІ століття» та Східноукраїнським фондом розвитку демократії. Проєкт впроваджувався в Житомирській, Чернігівській та Харківській областях.

Мета проєкту – підвищити рівень політичної освіти та створити практичні умови засвоєння основ демократичних політичних стандартів для молодих активістів політичних партій та молодіжних організацій на місцевому рівні. Школа молодого політика розпочала свою роботу у березні 2003 р. Юнаки та дівчата, в основному студентська молодь, перш ніж потрапити на навчання проходили суворий конкурсний відбір. Варто зазначити, що на одне місце навчання в Школі претендувало близько 10 охочих. Кожне заняття було родзинкою, де учасники Школи здобули знання з політології, психології, конфліктології, політичного лідерства тощо [17].

По-третє, **важливим виміром ступеня участі молоді у житті місцевих громад є рівень її електоральної активності, зокрема участь у голосуванні під час проведення місцевих виборів, участь в організації виборів та офіційному спостереженні.**

Слід відзначити, що рівень електоральної активності молоді доволі високий, але нижчий за загальний рівень виборчої активності населення. За даними досліджень, 56% громадян віком 18–28 років планували «обов'язково» і 20% «радше за все» прийти 31 березня 2002 р. на виборчі дільниці; лише 11% на момент опитування остаточно вирішили не брати участі у виборах. Реально у виборах 2002 р. взяли участь 69% українських громадян, а серед молоді віком від 18 до 28 років – близько 60% [21, с. 75–77]. При цьому спостерігається тенденція до зниження електоральної активності молоді. Найменш активними є виборці, які голосують вперше та молоді виборці з малих міст. Ще однією проблемою є мала обізнаність молодих виборців з програмами кандидатів до місцевих рад, мерів.

В Україні протягом виборчих кампаній 1998–2002 рр. поширилася практика впровадження молодіжними організаціями програм активізації та просвіти молодих виборців з питань виборчого законодавства, процедур голосування, програм кандидатів до місцевих рад.

Прикладом проведення такої кампанії є програма «Потрібен твій голос!», яка впроваджувалася Чернігівським регіональним осередком Ліберального молодіжного об'єднання спільно з іншими організаціями у місті Чернігові під час парламентських та місцевих виборів 1998 р. та метою якої було залучити якомога ширше коло молодих людей до участі у виборах. Цікавою була методологія впровадження проекту. Так, протягом місяця напередодні голосування, було проведено низку заходів (концертів, спортивних змагань, вечірок), які були спрямовані на роз'яснення молоді важливості участі у голосуванні, надання інформації щодо кандидатів, їх передвиборних програм. Під час реалізації заходів цього етапу було оголошено про те, що молода людина, яка прийде в день виборів на виборчу дільницю та проголосує, на виході з приміщення для голосування отримає від волонтера квиток на концерт, який відбудеться наступного дня після виборів. У такий дещо штучний спосіб, роздаючи квитки на концерт у день голосування, вдалося підвищити рівень електоральної активності молоді [7, с. 305–313].

Щодо участі молоді в організації місцевих виборів, тобто в роботі дільничних та територіальних виборчих комісій, а також офіційному спостереженні, то кількість молодих людей, які беруть участь у цих процесах, залишається доволі незначною.

По-четверте, ще одним аспектом, цікавим для нашого дослідження, є досвід співпраці молоді з органами місцевого самоврядування та участь молоді у виробленні рішень на місцевому рівні, які прямо або опосередковано стосуються молоді.

За останні п'ять років в Україні поширився розвиток молодіжних структур як на рівні регіонів – молодіжних парламентів, молодіжних адміністрацій областей, районів, так і на рівні міст, селищ – молодіжних рад, молодіжних муніципалітетів.

Найбільш ефективні подібні регіональні молодіжні структури діють в Житомирській, Івано-Франківській, Волинській областях на рівні міст – у Славутичі, Миколаєві.

Успішним прикладом діяльності регіональної молодіжної структури є робота Спільноти об'єднань молодих громадян «Молодіжний парламент Житомирської області», яка утворилася на початку 1998 р. Основною метою організації є підвищення суспільної, політичної та культурної активності і участь молоді у процесах державного життя України, сприяння підвищенню фахового та культурного рівня керівництва та активу молодіжних громадських організацій області.

Вищим керівним органом організації є сесія. Керівним органом між сесіями – Правління. В період між засіданнями правління поточною діяльністю парламенту керує його голова. В парламент входить 23 обласні молодіжні громадські організації (2 представники від організації), п'ять районних і Житомирський міський молодіжних парламент (по одному представникові від кожного).

У своїй діяльності Молодіжний парламент співпрацює з органами

місцевого самоврядування та державної виконавчої влади, іншими громадськими організаціями, зокрема, з Житомирським обласним і міським відділеннями Міжнародного товариства прав людини, Українською асоціацією планування сім'ї, Асоціацією професійних журналістів та рекламистів, Молодіжним Урядом України, Молодіжним парламентом України, Міжнародним Республіканським Інститутом США, Корпусом Миру США в Україні. У розрізі соціологічних досліджень і проведенні промоакцій парламент співпрацює з рекламно-інформаційною агенцією «Рекламне джерело».

Діяльність Молодіжного парламенту Житомирської області відбувається завдяки членським внескам, добровільним пожертвуванням, спонсорській допомозі, грантам від міжнародних структур тощо. Зокрема, у 2001 р. проект «Україно-американський табір UA-CAR» фінансово підтримали Міжнародний Фонд «Відродження», Програма «Демократичні гранти» Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні, Житомирська обласна державна адміністрація. Проект «Підготовка молодих лідерів до роботи у представницьких органах влади» підтримувався Програмою Альянсу Партнерства Каунтерпарт, а проект «Дебати – 2002. Верховна Рада» фінансувався Міжнародним Фондом «Відродження». Протягом 2002–2003 рр. реалізуються проекти «Поліська правозахисна мережа» (спільно з Житомирським міським відділенням Міжнародного товариства прав людини – Українська секція), «Навчання депутатів Житомирщини» за підтримки Посольства США в Україні [14, с. 243].

На початку 2003 р. було укладено угоду про співпрацю між Житомирською обласною радою та Молодіжним парламентом Житомирської області. Метою спільної діяльності було визначено дієве залучення молоді до процесів державотворення, підвищення її громадсько-політичної активності та створення належних умов для самореалізації. Відповідно до угоди Житомирська обласна рада, крім іншого, зобов'язується всіляко підтримувати діяльність Парламенту, пов'язану з впровадженням нових, ефективних форм роботи з молоддю, а також надавати допомогу та всебічно сприяти Парламенту у стажуванні представників його молодіжних організацій в органах місцевого самоврядування.

У свою чергу Молодіжний парламент Житомирської області зобов'язується, зокрема:

- розробляти окремі рекомендації, проекти рішень з питань молодіжної політики та вносити їх на розгляд постійних комісій; брати участь в їх обговоренні та за рішенням комісій вносити на розгляд сесій ради;

- щорічно готувати та вносити голові обласної ради пропозиції щодо програм та заходів молодіжних організацій області, їх фінансування; аналізувати ефективність використання наданих коштів [15].

Прикладом діяльності подібної молодіжної структури на рівні міста є Миколаївський молодіжний муніципалітет, який було створено у жовтні 2000 р. як спілку молодіжних організацій, до якої увійшли представники 23-х молодіжних НДО, студентських профспілок та органів студентського самоврядування.

Завданнями молодіжного муніципалітету зокрема є: забезпечення впливу молодих громадян на ухвалення рішень усіма органами державної влади та місцевого самоврядування, привернення уваги до важливості активної участі молоді в політичному житті України; сприяння виконанню молодіжної політики в м. Миколаїв; лобювання інтересів та захист прав молоді під час ухвалення нормативних актів органами державної влади та місцевого самоврядування.

Молодіжний муніципалітет працює за принципом уряду і складається з комітетів, які відповідно до профілю молодіжних проблем займаються власним сектором діяльності: комітет з соціально-правових питань; з розвитку економіки і молодіжного підприємництва; екології та використання природних ресурсів; культури і дозвілля; науки і освіти; міжнародних зв'язків; у зв'язках з громадськістю та ЗМІ; фізкультури, спорту, оздоровлення та патріотичного виховання.

Миколаївський молодіжний муніципалітет є консультативно-дорадчим органом та виконує функції Ради з питань молодіжної політики при міському голові. Керівництво молодіжного муніципалітету (голова та його три заступники) є радниками з питань молодіжної політики міського голови, члени комітетів – молодіжними радниками відповідних підрозділів міськвиконкому. До того ж у приміщенні міськвиконкому проводяться регулярні наради, зустрічі, круглі столи Муніципалітету та міських управлінців, де, окрім молодіжних питань, обговорюються і загальноміські проблеми (наприклад, ліквідація побутового сміття у місті).

При Муніципалітеті задля поширення інформації про діяльність мо-

лодіжних громадських організацій, студентських та шкільних колективів створено проект «Молодіжна інформаційна агенція», за допомогою якого матеріали розміщуються в місцевих ЗМІ – пресі, на радіо, ТБ та в мережі Інтернет [13].

Ще один приклад запровадження ефективного інструменту впливу молодих громадян на процес прийняття рішень на місцевому рівні – проведення громадських слухань з актуальних питань місцевого розвитку Чернігівською міською молодіжною громадською організацією «Молодь – XXI століття», яка за підтримки Вестмінстерського фонду підтримки демократії (Велика Британія) протягом 2002 р. провела в місті Чернігові громадські слухання на такі теми: «Шляхи вирішення проблем негативних проявів у молодіжному середовищі та організації молодіжного дозвілля»; «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в місті Чернігові»; «Сфера охорони здоров'я міста Чернігова: проблеми та перспективи розвитку». Активна позиція молоді у слуханнях, в яких брали участь представники владних структур, дала змогу реально вплинути на рішення, які безпосередньо стосувалися молоді.

* * *

Отже, *підсумовуючи*, варто зазначити, що спільними рисами всіх вищезгаданих механізмів та форм участі, які запроваджуються в Україні, є те, що вони перебувають у зародковому стані, і окремі випадки ефективної діяльності поки що залишаються радше винятком із правил.

Щоб активізувати вплив молоді, молодіжних об'єднань на розвиток

місцевої демократії в Україні, на думку автора, необхідно посилити роботу в таких напрямках.

– Подальший розвиток спільних програм молодіжних об'єднань та органів місцевого самоврядування, які спрямовані на залучення молоді до роботи в представницьких (місцевих радах) та виконавчих структурах місцевого самоврядування, створення необхідних умов для професійного зростання молодих депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування. Важливим також є зміцнення громадських професійних об'єднань молодих депутатів, молодих посадових осіб місцевого самоврядування у напрямі розширення сфери їхньої діяльності, залучення позитивного іноземного досвіду тощо. Наприклад, в Німеччині успішно функціонує Спілка молодих чиновників, яка об'єднує понад 100 тис. молодих службовців, з-поміж яких і молоді працівники комунальних служб [22].

– Задля розвитку молодіжних громадських об'єднань на місцевому рівні вкрай необхідно зміцнити їхню ресурсну базу, зокрема, запровадити практику надання фінансової підтримки з боку місцевих органів влади (на конкурсній основі), втілити систему соціального замовлення. А що важливим чинником розвитку партії є активна участь у ній молоді, то місцевим партійним лідерам потрібно сприяти створенню молодіжних клубів прибічників партії. При цьому партійцям, окрім ідеологічних питань, варто роз'яснювати молоді можливості, які відкриває для них така участь, а саме:

спілкування з тими, хто ухвалює рішення; розширення своїх політичних знань; можливість зустрічей з однодумцями. Добрим прикладом є діяльність Республіканської партії США, яка стимулює створення клубів молодих республіканців та розробляє для цього необхідні просвітницькі матеріали, які дають змогу молодій людині зрозуміти своє місце в місцевому партійному осередку [11].

– Аби підвищити електоральну активність молоді, необхідно впроваджувати дієві заходи, спрямовані на правову просвіту молоді як учасника виборчого процесу, роз'яснювати їй необхідність участі у голосуванні на місцевих виборах. Також потрібно активніше залучати молодих людей до організації виборів – роботи у складі виборчих комісій, офіційному спостереженні тощо.

– Для продовження розвитку структур співпраці молоді з органами місцевого самоврядування на кшталт молодіжних парламентів, муніципалітетів, рад, необхідним є становлення договірної форми взаємодії, коли співпраця базується на чітко визначених принципах та процедурах, які закріплюються відповідною угодою між молодіжною структурою та органом місцевого самоврядування. Також реальній участі молоді в ухваленні рішень на місцевому рівні сприятиме подальше запровадження систематичних громадських слухань із проблем, які прямо або опосередковано стосуються молоді.

1. Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки». – К.: Преса України, 2002. – 96 с.
2. Президент України та державна регіональна і муніципальна політика: Зб. матер. та док. / Упоряд.: О. Іщенко, В. Кампо, М. Пухтинський, В. Тихонов; За заг. ред. О. Дьоміна. – К.: Логос, 2002. – 236 с.
3. *Томенко М. В.* Самовизначення України: від історії до політики (державна стратегія сучасної України в контексті історичних традицій та світового досвіду): Монографія. – К.: Заповіт, 1998. – 272 с.
4. Draft Treaty establishing a Constitution for Europe / Офіційний інтернет-сайт Інституту Євро-Атлантичного співробітництва // <http://www.ieac.org.ua>. – К., 2003. – 71 с.
5. Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні: Наук.-практ. посіб. / Упоряд.: О. В. Бейко, А. К. Гук, В. М. Князев; За ред. М. О. Пухтинського, В. В. Толкованова. – К.: Крамар, 2003. – 396 с.
6. Молодеж в меняющемся обществе: региональный мониторинговый доклад // ЮНИСЕФ, 2000. – № 7.
7. Підготовка і проведення виборчих кампаній / Авт.-укл. В. О. Наумов. – 2-ге вид. – К.: Інтертехнодрук, 2002. – 340 с.
8. Центр політичної освіти. Річний звіт за 2001 рік. – К.: МПБП «Крамар», 2002. – 7 с.
9. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» від 1 серпня 2002 року № 683/2002.
10. Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life / The official web-site of Council of Europe – http://www.coe.int/T/E/Clrae/_5_Texts/5_Conventions_and_charters/young.asp. – Strasbourg: 2004 – 10 p.
11. Молоді республіканці США: Посіб. з питань організаційної роботи: Пер. з англ.; Наук. ред. В. Королько. – К.: Інф.-вид. центр товариства «Знання» України, 2000. – 19 с.
12. Довідник представницьких органів місцевого самоврядування / Секретаріат Кабінету Міністрів України; За заг. ред. С. О. Сивоконя. – К.: ТОВ «Поліпрінт», 2003. – 426 с.
13. Молодіжний муніципалітет / Офіційний Інтернет-сайт міста Миколаїв // <http://www.mykolayiv.osp.com.ua>
14. Депутату місцевої ради: Посібник / Укл.: В. Прокопчук, Д. Ковтун, А. Руденький. – Житомир: ПП «Бліщ-друк», 2003. – 248 с.
15. Угода про співпрацю між Житомирською обласною радою та Молодіжним парламентом Житомирської області // Схвалена рішенням Житомирської обласної ради від 31 січня 2003 року №170. – 2 с.
16. Семінар «Рада і депутати. Робота в ім'я громади» // Вісник Асоціації молодих депутатів України. – 2000. – № 4, с. 4–11.
17. Громадський вектор. Інформ. дайджест громадських організацій № 2 / Житомирський обласний центр молодіжних ініціатив. – Житомир: ПП Синельников, 2003. – 28 с.
18. Громадянське суспільство в Україні: Аналітичний звіт. За результатами загальнонаціонального опитування недержавних організацій України / Підгот. Фондом «Демократичні ініціативи» та СОЦІС на замовлення Світового банку. – К.: ДП «Видавничий дім «Козаки», 2003. – 64 с.
19. Nonprofit Governance Practices in Ukraine / Hnat V, Houmenyuk O., Wyatt M., Zahkarchenko E. – Kyiv, ICPS, 2003. – 42 p.
20. *Ruzica, M., Marinova, E., Derkach, D.* Civil Society in Ukraine. Focus on the Third Sector. Unpublished paper, World Bank Research Report, 2000. – 27 p.
21. Вибори – 2002: післямова // Бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи» Політичний портрет України № 25. – К.: ТОВ «Поліграфічний центр «Фоліант», 2002. – 116 с.
22. Офіційний Інтернет-сайт Спільки молодих чиновників Німеччини // <http://www.dbbj.de>

Подано до редакції 21.12.2004 р.